

de bosboomkwekerij

A. De Smedt,

Hoofdtuinbouwkonsulent bij de
Belgische Boerenbond

Bossen en bomen hebben in het volksleven steeds een grote betekenis gehad. Vele linden werden rond kerken of op dorpspleinen geplant omdat deze boom het geluk bracht voor bruid en bruidegom of een bescherming betekende voor de verzamelplaats van de dorpsgemeenschap. Vele notelaars werden in Vlaanderen geplant bij de geboorte van het eerste kind.

Het Zoniënwood in Brabant en het Vrijbos rond Houthulst waren eenmaal een geheel in onze Vlaamse gewesten, naast de vele wouden in het Zuiden van het land. De bevolkingsaangroei in Vlaanderen, de wil tot het produceren van voedsel en de oorlogen waren oorzaak van het verdwijnen van vele bossen in ons land.

Het huidig bosbestand in ons land bedraagt 617.000 ha waarvan 51 % in staatsbezit en 49 % privé. Wallonië heeft 80 % van de houtproductie, doch slechts 35 % van het verbruik. De houtzagerijen zijn voor 55 % gevestigd in Wallonië en voor 45 % in Vlaanderen. Daarnaast staat echter dat de handel voor 2/3 in handen is van inwonenden in Vlaanderen en 1/3 in Wallonië. De provincie West-Vlaanderen heeft, naast de vele privébossen rond de kastelen, provinciale bossen te St.-Michiels (Brugge), te Beernem, te Ieper en te Geluveld, staatsbossen te Koekelare, Houthulst, Zonnebeke, Rodenberg en de staatsduinen in het natuurreservaat De Westhoek en te Den Haan en deelgemeenten. Deze zijn bekende opengestelde bossen voor bosrecreatie. De totale bosoppervlakte in de provincie was in 1970 7.305 ha, hetzij 2,26 % van het land. Eén der meest bekende is het bos te Koekelare met de Corsikaanse pijnbomen 'type Koekelare'.

De oppervlakte in gebruik voor de teelt van bosbomen ligt voor 70 % in het Vlaamse landsgedeelte w.o. 25 % in de provincie West-Vlaanderen.

Ontstaan

Het ontstaan van de teelt van bosboomplanten vindt zijn oorzaak in de aanwezigheid van vele kastelen en van de zandgronden. De streek van Brugge en Maldegem kent vele boomtelers in derde generatie. Beernem vooral was

reeds vóór 1914 een zeer voornaam centrum vanwaar dagelijks in het verzendingsseizoen verschillende wagonladingen zaailingen van grove den (*Pinus sylvestris*) en fijne spar (*Picea*) naar Duitsland verzonden werden. Van hier uit werden deze verder verzonden naar Polen, Scandinavië, de Balkanlanden en zelfs tot in Rusland.

Vele ouderen uit de gemeenten ten Zuiden van Brugge (Beernem, Oostkamp, Ruddervoorde, Wingene e.a.) spreken nog van de tijd toen zij 'in de planten werkten' terwijl zij als nevenberoep aan kantklossen deden in de winter.

Het zachte zeeklimaat met haast onbestaande lente- of najaarsvorst is mede oorzaak dat de bosplanten in de provincie zeer goed kunnen geteeld worden. Andere produktiegebieden waaronder de Kempische zandstreken en de Ardennen zijn hierin sterk benadeeld.

Om gelijke naaldegewassen te telen heeft men in het gebied Brugge-Maldegem-Tielt, op 3 jaar een verkoopbare Pinus- of Piceaplant, in de Ardennen slechts na 4 jaar. Dit alles is samen bepalend geweest tot de ontwikkeling van de bosboomkwekerij tussen Brugge en Tielt en de Oostvlaamse gemeenten Maldegem, Knesselare en Aalter, Waarschoot en Sleidinge die een gesloten produktiegebied vormen.

De meeste bedrijven die de teelt van bosplanten beoefenen zijn gelegen op de grove zandgronden, op de lemige zandgronden en op de lichte zandleemgronden. Over beide provincies heen zijn er een 50-tal bedrijven waarvan de kleinste uitsluitend zaaibedrijven zijn en de grotere naast zaaipercelen, heelwat verplante loofhout- of naalddougewassen telen tot 'veren' of stambomen.

Praktisch geen van deze bedrijven doen aan klein verkoop doch verkopen aan andere boomkwekerijen, exporteurs en tuinaanleggers, sommige bedrijven in dit gebied hebben een beperkte oppervlakte siergewassen. De teelt van fruitbomen komt er praktisch niet voor.

De boomkwekerij

Areaal

De aangroei van het ganse boomkwekerijareaal is het geringste in de groei van de tuinbouw in ons land. Sinds 1950 t.o.v. 1978 steeg het areaal slechts met 834 ha of een index van 163 waar alle andere tuinbouwproducties een grotere uitbreiding kenden. Het aandeel van de provincie West-Vlaanderen schommelde steeds rond de 11 %.

Oppervlakte boomkwekerij

	Totaal boomkwekerij			Bosplanten	
	Rijk	W.-Vl.	% t.o.v. Rijk	Rijk	W.-Vl.
1950	1.449	163	11,25	516	102
1959	1.246	168	13,48	626	127
1969	1.969	228	11,58	730	159
1975	2.070	223	10,77	—	—
1976	2.109	234	11,10	—	—
1977	2.164	239	11,04	—	—
1978	2.283	250	10,95	—	—

In het areaal boomkwekerij is begrepen de teelt van fruitbomen en onderstammen, sierplanten (waaronder

coniferen, rozelaars, sierloof- en naaldbomen, sierheesters en vaste planten) en bosboomplanten (w.o. populieren, harsachtige en loofhoutplanten voor bebossing).

De splitsing van het areaal volgens plantengroep geeft volgend beeld :

	1950		1969		1973	1978
	Rijk	W.-Vl.	Rijk	W.-Vl.	Rijk	Rijk
Fruitbomen en heesters	611	22	436	7	304	308
Sierbomen en heesters	321	38	802	62	1.164	1.284
Bosboomkwekerijen	516	102	730	159	568	674

Sinds de tellingen van 1970 zijn door het NIS geen details per plantengroep en per provincie meer gepubliceerd, zodat alleen uit ramingen kan opgemaakt worden dat het areaal met bosboomplanten betoeld in West-Vlaanderen 20 % bedraagt van 's lands oppervlakte. Wanneer wij alleen de echte bosplanten aanhouden bedraagt dit 25 % in West-Vlaanderen, 33 % in Oost-Vlaanderen, 12 % in Luxemburg, 11 % in Antwerpen, 8 % in Namen, 6 % in Henegouwen, 3 % in Brabant en 2 % in Limburg-Luik samen. Men mag aannemen dat deze verhouding weinig gewijzigd is.

Produktiegebied

In 1978 gaven de oppervlaktecijfers ' totaal boom-

kwekerij ' per administratief arrondissement in de provincie volgend beeld : Brugge 127,34 ha, Tielt 42 ha, Kortrijk 36,67 ha, Roeselare 20.44 ha, Ieper 11,13 ha, Oostende 5.79 ha, Diksmuide 3,80 ha en Veurne 2,73 ha.

De arrondissementen Brugge en Tielt zijn de voornaamste centra voor de teelt van bosplanten en bomen. Onmiddellijk aansluitend bij het produktiegebied van Brugge en Tielt is de provincie Oost-Vlaanderen met het arrondissement Eeklo-Gent, waarvan de centra Maldegem, Waarschoot en Aalter de belangrijkste producenten van bosplanten zijn.

De gemeenten bekend om de teelt van bosplanten in West-Vlaanderen zijn in de eerste plaats : Beernem, Wingene en Oostkamp, vervolgens Ruddervoorde, St.-Andries, Varsenare, Ingelmunster, Knesselare, Ruiselede, Pittem en Staden.

Bosplantenassortiment

De produkten die in de bosboomkwekerijen geteeld worden zijn in hoofdzaak loof- en naaldhoutgewassen die uit zaad vermenigvuldigd worden. De talrijke zaaibedden zijn een kenmerk van deze kwekerijen. Men zaait o.a. loofhoutgewassen : Acer (esdoorn, erabel), Aesculus (paardekastanje, galnoot), Amelanchier (krenten), Alnus (elzen), Berberis (zuurbes), Betula (berk), Carpinus (hagebeuk, herlaar), Castanea sativa (tamme kastanje), Cornus (kornoelje), Corylus (hazelnoot), Cotoneaster (dwergmispel), Fagus (groene en rode beuk), Fraxinus (es), Hippophae (duindoorn), Juglans (okkernoot), Laburnum



Foto H. Maertens, Brugge

(goudenregen). Mahonia, Prunus soorten (kers), Quercus (eik), Rhamnus (spikkelhout, vuilboom, solferhout), Robinia (acacia), Rosa (rozenonderstammen), Sambucus (vlier), Sorbus (lijsterbes), Tilia (linde), Ulmus (olm) en Viburnum (sneeuwbal).

Als naalddhoutsoorten : Abies (den), Cedrus, Chamaecyparis (gewone cypres), Larix (lork), Picea (spar), Pinus (pijnboom), Pseudotsuga tax. (douglas), Taxus (venijnboom), Thuya (levensboom) en Tsuga (Hemlockden). Daarnaast de planten gewonnen uit stek als Populus (populier) en Salix (wilg). Het huidig aanbod is ongeveer 70 % loofhout- en 30 % naalddhoutgewassen.

Kwaliteitsplanten uit ' beide Vlaanderen '

De Vlaamse bosboomtelers hebben lange tijd vooruit gezien dat gewaarborgde kwaliteit een voornaam en noodzakelijk element is in de verkoop.

Keuringsnormen

Destijds, reeds in 1950, werden in het Verbond der Bosboomtelers te Brugge of rond het station te Beernem, de eerste ontwerpen ontworpen om te komen tot een keuring van bosplanten. Door samenwerking met de Ardeense telers werden deze ontwerpen in 1961 geïncorporiseerd door het K.B. 6 juni 1961. Onder toezicht van de Nationale Dienst voor Afzet van Land- en Tuinbouwprodukten kon een certificaat van oorsprong en soortecheit van dan af voor pijn, spar, lork, beuk, reuze den (Abies grandis) en Douglas aangeboden worden. In 1968 — K.B. 17.5.68 werd de lijst aangevuld tot 15 soorten en in 1973 — K.B. 14.9.73 aangepast aan EG-voorschriften.

Verpakkingsnormen

In 1960 werd een eerste bundelingsnorm vastgesteld voor loofhout- en naalddhoutsoorten en dit op vrijwillige basis tussen de telers. In 1978 werd een vernieuwde en aangepaste lijst van bundelingsnormen voor de Belgische bosboomkwekerij opgesteld en gepubliceerd in ' Verbonds-nieuws ', het vakblad van het Algemeen Verbond van de Belgische sierteelt, aangesloten bij de Belgische Boerenbond, waarvan het Verbond van de bosboomtelers van Vlaanderen deel uitmaakt.

Verdere en huidige ontwikkeling van de bosboomkwekerijen

Handelssituaties en technologie hebben hun sporen nagelaten in de bosboomkwekerij. Toen ik in 1950-51 de eerste toepassingen met H.C.H. beproefde ter bestrijding van de engerlingen, de grootste vijand op de zaaibedden, was dit een eerste stap naar de produktieverhoging per oppervlakte-eenheid. De scheikundige onkruidbestrijdingsproeven met Prof. G. Strijckers waren de tweede stap.

De mechanisatie met uitvindingen van de telers zelf w.o. de plantschijf en de rooimachine, het ingebruiknemen van de meerrijge zaai- en plantmachines, de mechanische bundelingsmachines en koelhuisbewaring waren de volgende

stappen in de produktieverhoging per arbeidskracht en tenslotte de zaadkiemtest en bewaarproeven door de Landelijke Proeftuin voor Boomkwekerij te Wetteren verhoogden opnieuw het rendement door kostenbesparing op de bedrijven.

Hiernaast had men de handelsstromingen met ups en downs die kenmerkend zijn voor de ganse land- en tuinbouw. Specifiek voor de bosboomkwekerijen kende men de afzet-krisisperiode door overproduktie op het einde van de vijftiger jaren na de heropbloei in de naoorlogsjaren.

Vorstschade in het Duitse produktiegebied van Schleswig-Holstein bracht een heropbloei in de zestiger jaren met opnieuw een teruggang op het einde van deze en het begin der zeventiger jaren en het hernemen van de handel tot nu met hiertussen het onvergetelijke droogtejaar van 1976 waardoor een ongewilde schaarste ontstond.

De bedrijven zelf werden groter over deze laatste 30 jaar en de uitbreiding ging eerst naar siergewassen, doch dit areaal daalde opnieuw ten voordele van de teelt van een ruimer sortiment zaaipianten, laan- en sierbomen voor tuin- en landschapsarchitectuur (w.o. Hemelboom, Krentenboompje, Erwtenstruik en meerdere soorten van Cotoneaster, Cornoelje, Lijsterbes, Zuurbes, Struikrozen en Wilgen).

Inzake areaal per bedrijf raamt men dat 1/3 van 1 tot 10 ha, 1/3 10-20 ha en 1/3 groter dan 20 ha zijn.

De huidige waarde van de produktie aan bosboomplanten wordt geraamd op 537 miljoen frank op een totale waarde van 1.846 miljoen frank aan boomkwekerijprodukten. Hiervan wordt voor een waarde van 568 miljoen frank uitgevoerd w.o. 27 % bosplanten. Over de periode 1973 tot 1978 kende bosboomteelt de grootste groei van de boomteelt. West-Duitsland en Nederland zijn onze voornaamste afnemers van jong plantgoed. De export naar Frankrijk is gedaald doch dit land is overwegend afnemer van grotere gebruiksklare planten. Op de vierde plaats komt het Verenigd Koninkrijk dat evenzo jonge als gebruiksklare planten afneemt. De vroegere afnemende landen Italië, Zwitserland en Oostenrijk zijn zich meer en meer in Zuid-Duitsland gaan bevoorraden wegens lagere aanbodsprizen.

In eigen land is de vraag naar loofhout groter dan naar naalddhoutgewassen.

*
**

De bosboomkwekerijen uit de beide Vlaanderen produceren dankzij de goede klimatologische omstandigheden, de verbeterde werkmethode en de intensieve begeleiding in de familiale bedrijfsvorm hoog kwaliteitswaardige bosplanten voor binnen- en buitenland.

Gegroeid uit de kasteeltuin van weleer is de Westvlaamse bosboomteler een ambassadeur door zijn export in het buitenland en een belangrijke aanbrengrer van het groen in het landschap in eigen land, een dubbele functie die waard is onderstreept te worden.